

1985

Marianne Elbers (1957) was tot voor kort bestuurslid. Zij maakte deel uit van de esthetische commissie. Na haar opleiding aan de Gerrit Rietveld Academie vestigde zij zich in 1985 als grafisch ontwerpster in het Veem.

‘In de wereld buiten het Veem worden de mensen enigszins in bedwang gehouden door gezaghebbende instituten. Bij ons bestond geen gezag en een heel aantal van ons heeft dat haarfijn aangevoeld.’

Vanaf eind 1986 heb ik ruim vier jaar deel uitgemaakt van het bestuur. Het was in de tijd dat de knopen werden doorgehakt.

We zijn tot overeenstemming gekomen met de gemeente en hebben het gebouw voor een gulden gekocht – dat wil zeggen in erfpacht gekregen voor dertig jaar met een bepaald recht op verlenging. We hebben juridische stukken zoals statuten en huurcontract opgesteld en de vereniging Werkgebouw Het Veem opgericht. We hebben 1,1 miljoengulden geleend van de Triodosbank. In die tijd is het bouwplan afgemaakt en de verbouwing uitgevoerd.

Het bedenken, voorbereiden en minutieus bespreken in de adviesraad van al deze stappen heeft veel tijd en een enorme hoeveelheid energie gevergd.

We hadden geen ervaring en nauwelijks een voorbeeld en als je de artikelen van Jan van Duin en Willy Klinkenberg leest, zou je toch denken het Veem op den duur wel aan warhoofdigheid ten onder moest gaan.

Dat is niet gebeurd. In de tweede vijf jaar is gelukt wat in de eerste vijf jaar niet lukte; we zijn het eerste bestuur geweest dat niet is afgezet of afgetreden. Hoe kwam dat?

Om te beginnen had de gemeente de druk aardig opgevoerd. We hadden vijf jaar lang beslissingen uitgesteld – dat was in ons voordeel – maar nu accepteerde de gemeente dat niet langer. De meerderheid in het Veem had uiteindelijk geen motief voor een confrontatie en was min of meer tevreden met de gekozen oplossing. Tien procent bleef tegen, dat was de oppositie.

Dat we nooit zijn afgezet had een heel simpele reden. We hebben eenvoudigweg nooit één stap gezet zonder de goedkeuring van de adviesraad. De groep die onderhandelde met de gemeente, waarvan ik ook deel uit maakte, kreeg bijvoorbeeld precies omschreven mandaten van de adviesraad mee. Niet uit wantrouwen, zoals elders gezegd wordt, maar omdat we daar zelf om vroegen. We waren zo doodgoeiig in onze democratische opvattingen dat de oppositie uiteindelijk geen vat op ons kreeg.

Dan was er nog de stille kracht in het Veem. Die bestond –toevallig of niet- voornamelijk uit meisjes, die zich niet zo mengde in het geruzie, maar die langzaam in een chaotische situatie een administratieve orde hebben bedacht, opgezet en uitgevoerd.

Dit werk heeft altijd weinig aanzien gehad in het Veem. Het was ook niet zichtbaar, alleen merkbaar door de rampen die zich niet voltrokken. Ik denk dat het onze redding is geweest, maar nog steeds zijn er mensen die het beheer van het gebouw beschouwen als bureaucratisch bedrog en tijdverspilling.

Alle waardering is er altijd voor het werk in de bouw. Je kon je nog jaren beroepen op het feit dat je eens naar een hamer had gekeken. En als je een trap had getimmerd was je, in de traditie van de communistische heilstaat, niets minder dan een held.

In het Veem hebben de zaken nooit simpel en duidelijk gelegen.

Toen we met de gemeente onderhandelden droeg de oppositie het spookbeeld van voortdurende en niet meer in de hand te houden huurverhogingen aan. We konden daartegen inbrengen dat dit niet zou gebeuren als de verbouwing zou slagen binnen het gestelde budget. Maar we hadden natuurlijk geen ervaring met verbouwen. Kortom, onze basis was onzeker, een goede voedingsbodem voor het eindeloos en verwarrend gekrakeel. De oppositie is er nooit in geslaagd een geloofwaardig plan op te stellen voor een andere weg, maar het was werkelijk vaak lastig uit te maken wat wel verstandig was en wat niet. Er waren zoveel meningen en zoveel manieren om de werkelijkheid waar te nemen. De meest fantastische complottheorieën waren in omloop. 'Ja' betekende nooit gewoon ja, maar werd altijd verondersteld een tactisch ja te zijn, waarachter in wezen een soort 'nee' schuilging. De eigenschappen die de gemeente werden toegedicht, daar hoefde de CIA zich niet voor te schamen. Als we de besprekingen met de gemeente voorbereidden zat ik vaak met mijn oren te klapperen en vroeg mij af of ik soms heel naïef was. Desondanks had ik het intuïtieve gevoel dat een dorps benadering van het gehele probleem juist was. Waarschijnlijk heeft dat toch enig nut gehad want Koos van Meurs, de toen verantwoordelijke ambtenaar, heeft later eens gezegd dat op een gegeven moment dankzij mij het lijntje niet gebroken is.

In de wereld buiten het Veem worden de mensen enigszins in bedwang gehouden door gezaghebbende instituten zoals de huisbaas, de reinigingspolitie, de fraudeopsporingsdienst, de wet.

En in zo'n idealistische gemeenschap als het Veem? Maak je geen illusies. Bij ons bestond geen gezag en een heel aantal van ons heeft dat haarfijn gevoeld. Het was eigenlijk heel gewoon om op de vergaderingen het hoogste woord te voeren en tegelijkertijd je huur in geen maanden of jaren betaald te hebben, je huishoudelijk afval op de gang te kwakken, je elektriciteitsmeter stil te zetten of illegaal uit de gang te tappen, jarenlang maar de halve huur te betalen omdat je ruimte verkeerd was opgenomen en 'van niets te weten'. Als iets je niet zinde maakte je je dik en begon je ontzettend te blazen. Of je belde een advocaat, dan profiteerde je dubbel van het gebrek aan gezag, want de wetten in het Veem hadden nog het karakter van mondelinge overeenkomsten en dat maakte het Veem erg zwak.

We hebben in het Veem een eigen economie opgezet die erop gebaseerd was dat de meesten van ons geen geld hadden, maar wel de wil en de tijd om zich in te zetten in de bouw en in het beheer. Je betaalt dan een deel van je huur in werk – zelfwerkzaamheid- en de stand daarvan wordt bijgehouden op een zogenoemde urenbank. Deze economie kwam voortdurend in konflikt met de gewone economische wetten, die binnen ons gebouw ook bleken te gleden en het kostte ons veel hoofdbrekers dat weer op te lossen – heel veel hebben we gewoonweg nooit opgelost.

Sommige mensen hebben het idee gehad dat we het Veem helemaal zelf konden verbouwen, we hadden immers alle disciplines in huis. Het bleek echter dat die kennis moeilijk te spreiden was, zodat steeds op de zelfde mensen een groot beroep werd gedaan. Op een gegeven moment werden moeilijke klussen aan een timmerman of een elektricien in het Veem uitbesteed, niet voor het zelfwerkzaamheidsbedrag van vijftien, maar voor dertig gulden per uur. In de bouw is dus voor het eerst noodgedwongen afgeweken van het zelfwerkzaamheidsstelsel. Later is ook in het beheer iemand een betaalde periode betaald, voor het bescheiden bedrag van vijftien gulden per uur.

Helemaal recht door zee gaan was vanaf dat moment niet meer mogelijk, er waren uitzonderingen en precedentes en er zou den er nog veel meer volgen. Toch hebben we geprobeerd het principe van de zelfwerkzaamheid zo goed mogelijk in stand te houden en zijn we er tot nu toe in geslaagd het beheer en ook een groot aandeel van de bouw in zelfwerkzaamheid te doen. Het model dat we voor de toekomst hebben opgesteld gaat er van uit dat het werk dat na de verbouwing te doen is, ongeveer overeenkomt met wat we aankunnen in zelfwerkzaamheid. Niet iedereen wil zelfwerkzaamheid doen. We hebben de diversiteit van het Veem altijd hoog in het vaandel gehad, en de opstelling van al die verschillende mensen bleek ook hierin heel divers te zijn. Ik heb daar nooit zo van opgekeken en vind dat niet zo erg, ik wil ook best een beetje meer doen dan sommige anderen en voor minder geld, maar ik ben ervan overtuigd dat het Veem zoals we het met zijn allen hebben opgezet alleen kan blijven bestaan als een vrij grote groep zich solidair blijft voelen.